

Бойчук Тетяна Василівна,
 викладач філологічних дисциплін,
 Відокремлений структурний підрозділ
 «Тернопільський фаховий коледж
 Тернопільського національного технічного
 університету імені Івана Пулюя»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ І ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

XXI століття стало епохою інновацій, глобальної інформатизації та жорсткої конкуренції в повсякденному житті й на ринку праці. Відтак «проблема цифровізації є як найважливішим фактором економічного зростання країни, так і сучасним трендом розвитку освіти» [8].

С. Карплюк зауважує, що «в освіті цифровізація спрямована на забезпечення безперервності процесу навчання, тобто *life-long-learning* – навчання протягом життя, а також його індивідуалізації на основі *advanced-learning-technologies* – технологій просунутого навчання». Окрім того, «цифровізація сприяє спрощенню освітнього процесу, роблячи його більш гнучким, пристосованим до реалій сучасного дня, що у свою чергу забезпечує формування конкурентоспроможних професіоналів» [5].

Зрозуміло, що літературна освіта не може залишатися осторонь сучасних тенденцій та також повинна зазнавати змін. Дослідження художніх творів сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних та комунікаційних навичок, емоційного інтелекту, розширенню культурного світогляду, формує моральні орієнтири, тобто допомагає людині краще орієнтуватися в сучасному швидкозмінному світі із глобальними викликами та знаходити своє місце в ньому.

Широке впровадження онлайн-платформ, мобільних додатків і цифрових бібліотек сприяє доступності літературних текстів і створює нові формати їх вивчення.

Так, наприклад, українська електронна бібліотека Libruk [10] пропонує для читання онлайн та завантаження в популярних форматах fb2, epub, mobi різні за жанром твори класиків і сучасних авторів, їхні біографії, а в розділі «Самвидав»

користувачі можуть безкоштовно опублікувати власні роботи. Не менш популярним є «Чтиво» [11] – вільна онлайн-бібліотека україномовної літератури. Варто згадати ресурси AeLib, Diasporiana, [EXLIBRIS](#) та багато інших [6]. З'явилися і спеціальні мобільні додатки для читання книг [2].

Інноваційним форматом літератури стали аудіокниги, які поєднують традиційний текст із сучасними технологіями цифрового відтворення звуку. Вони забезпечують доступність літературного контенту для широкої аудиторії, зокрема людей із вадами зору. Завдяки аудіоформату можливе сприйняття тексту в умовах багатозадачності, що відповідає динаміці сучасного суспільства. Крім того, особливості інтонації, темп мовлення та акторське виконання збагачують літературний досвід слухача, сприяють глибшому розумінню твору. Тож аудіокниги стали важливим засобом популяризації читання та адаптації літератури до цифрової епохи.

У цьому контексті корисними для літературної освіти є бібліотека книг українською мовою «Слухай» [9], проєкт громадської організації «Смарт освіта» за підтримки EDUCO Foundation «Вчися вухами. Українська література» [3], канал «Аудіокниги українською – для ЗНО та не тільки» [1] тощо.

«Сучасні можливості допомагають розкривати книжкові історії глибше, – зазначає Марія Горбач і додає: «Адже саме віртуальна і доповнена реальність дають змогу читачеві інтерактивно взаємодіяти із сюжетом, а не лише спостерігати за ним» [4]. 2018 з'явився книжковий AR-проєкт «Шармузіки. За межами Великої Галявини» Тіма Бріка. «Встановлений застосунок дає читачам конкретні завдання, щоб познайомитися з героями і стати співучасниками подій, які відбуваються на екрані. Фактично діти одночасно читають історію і проходять гру за щойно прочитаним сюжетом» [4]. А 2019 року Макс Кідрук «презентував книгу «Доки світло не згасне назавжди», де, окрім тексту, за допомогою QR-кодів можна поспілкуватися з персонажами, порозглядати місцевість, перечитати додаткові секретні гілки сюжету, відчути всю історію реально» [7].

Літературній освіті сприяють і спеціалізовані блоги, форуми, чати, відгуки на сторінках у соціальних мережах, рецензії на сайтах – усі вони роблять літературу більш доступною та обговорюваною. Читачі діляться своїми враженнями, рекомендують книги у віртуальному просторі, а це сприяє не лише популяризації, а й глибшому вивченню творів, формуванню сучасного літературного дискурсу.

Але цифровізація поставила перед освітянами й ряд викликів. Серед найважливіших:

- обмежений доступ до інтернету та відсутність необхідної техніки, зокрема в сільських районах та прифронтових регіонах, або ж, навпаки, інформаційне перевантаження через доступ до великої кількості ресурсів;
- низький рівень цифрової грамотності багатьох учасників освітнього процесу;
- дефіцит якісного контенту (чимало електронних ресурсів не мають офіційних ліцензій або не відповідають вимогам чинної програми);
- втрата базових когнітивних навичок, зниження критичного мислення в певної категорії учнів та учениць, які обмежуються поверховими знаннями, отриманими з онлайн-ресурсів, замість читання та глибокого аналізу текстів.

Отже, цифровізація літературної освіти є важливим етапом модернізації системи освіти й популяризації української культури. Потрібно інвестувати в навчання вчителів цифровим технологіям та розробку якісних вітчизняних онлайн-платформ, мобільних додатків з інтерактивними завданнями та адаптивним контентом. Проте важливо зберігати баланс між інноваційними форматами, що сприяють залученню молоді до читання, із традиційними методами, щоб уникнути втрати якості навчання та глибини розуміння літературних творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аудіокниги українською – для ЗНО та не тільки. URL: <https://www.youtube.com/@knyhoteka> (дата звернення: 21.01.2025).

2. Бібліотека у кишені. Топ мобільних додатків для читання книг. URL: <https://ranok.ictv.ua/ua/2022/06/16/bibiloteka-u-kisheni-top-5-mobilnih-dodatktiv-dlya-chitannya-knig/> (дата звернення: 21.01.2025).
3. Вчися вухами. Українська література. URL: <https://podcasts.nv.ua/podcast/441-ukr-literatura.html?page=1> (дата звернення: 21.01.2025).
4. Горбач М. Історії, що занурюють глибше, або книжки з доповненою і віртуальною реальністю. URL: <https://chytomo.com/istorii-shcho-zanuriuiut-hlybshe-abo-knyzhky-z-dopovnenoiu-i-virtualnoi-realnostiamy/> (дата звернення: 21.01.2025).
5. Карплюк С. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. URL: <https://surl.li/iwdiea> (дата звернення: 19.01.2025).
6. Підбірка українських електронних онлайн-бібліотек. URL: <https://spadok.org.ua/biblioteka/pidbirka-ukrayinskykh-elektronnykh-bibliotek#h3-aelib> (дата звернення: 20.01.2025).
7. Сапсай Т. QR-коди у бібліотеках: як залучити дітей до читання. URL: <https://nus.org.ua/view/qv-kody-u-bibliotekah-yak-zaluchyty-ditej-do-chytannya/> (дата звернення: 21.01.2025).
8. Сипченко О. Цифровізація вищої освіти як важлива вимога часу. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/ddpu/handle/123456789/671?mode=full> (дата звернення: 20.01.2025).
9. Слухай. Бібліотека книг українською мовою. URL: <https://sluhay.com.ua/> (дата звернення: 20.01.2025).
10. Українська електронна бібліотека Libruk. URL: <https://libruk.com.ua/> (дата звернення: 20.01.2025).
11. Читиво. URL: <https://chtyvo.org.ua/> (дата звернення: 20.01.2025).